Van een oud boek van oude gebruiken

Al is het buiten koud en vriest het alle nachten, toch toont de lente steeds meer haar invloed en haar macht. In het groenen van het blad, in 't ontluiken van de eerste bloemen, wordt voorjaarsheerschappij gemeld en herleving ons verkond.

Herleving, opstand, bevrijding . . .

Deze drie gedachten beheerschen het feest der lente.

En terwijl de Christenheid herleving en opstanding in haar Paaschviering terug vindt, is 't Pesach van de Joden in de allereerste plaats aan de herdenking der bevrijding uit het Slavenland gewijd. De uittocht uit Mizrajim, het door mythe en overlevering als Egypte aangeduide land, wordt telkens weer als den aanvang van het volk-zijn herdacht. Wanneer dat feest komen gaat, dan is het vooraf al weken lang in de huizen der wetgetrouwe Joden een spannende tijd. Alles moet worden schoongemaakt, geen hoekje mag worden vergeten. Niet alleen omdat de huisvrouw haar woning helder, haar huisraad blinkend wil zien, neen, de wet schrijft voor, dat op den 14den Nissan, de lentemaand, geen kruimpje gedeesemd brood meer in de woning aanwezig mag zijn. Daarop is al het werk gericht. En 't is waarlijk geen sinecure.

Als alles dan ten-slotte in orde kwam, het gezuurde brood was gebannen, gistende stof weggebracht, of tijdig nog opgegeten (een feest vaak voor kleinen en voor grooten), dan mag het Paaschfeest binnentreden, het huisgezin is voor de ontvangst bereid.

* * *

Als voor een werkelijk waardig feest worden de laatste voorbereidselen getroffen. De disch is keurig gedekt, de beste stoffen zijn uit de kasten gehaald en het hagelwitte linnen siert de tafel, waarop zilver en kristal het licht van de huislamp weerkaatsen.

De gemakkelijke stoel, waarin de vader zitten zal, als vrij man geleund op den linkerarm, staat klaar. Daar straks zal de paaschviering beginnen naar oud gebruik en naar door eeuwen vastgestelde volgorde.

* * *

Dan komt ook een oud boek voor den dag, de Hagada, waarin alles opgeteekend staat, met primitieve prentjes verlucht. Hoe de wonderen door Mozes en zijn broeder Aäron in Egypte werden volbracht, hoe de strenge, meedoogenlooze Pharao niet toegeven wilde alvorens een rij van plagen over zijn volk en hemzelf werd uitgestort, hoe een volk van zesmaal honderdduizend man, rijk met geschenken beladen, geheel vrij het land der strenge dienstbaarheid verliet om den moeilijken tocht te ondernemen door de woestijn, met al zijn verschrikkingen, hoe naar Sinaï werd getogen waar de wet hun gegeven worden zou. Vol Oostersche warmte is het verhaal van de wonderbaarlijke doorklieving der Roode Zee. Psalm en loflied, worden met de traditioneele melodie gezongen, de spijzen, die de moeilijke dagen met hun bitterheid, de bezwaren van den overhaasten uittocht met zijn opofferingen symboliseeren, worden in bepaalde volgorde genoten.

Het is een feest van het huisgezin, en de Hagada, dat oude boek, is het boek van het gezin geworden, waarvan de inhoud in de hoofden is geprent en de zangen welbekend zijn.

* * *

Men moet zoo'n Paaschavond-viering in de jeugd met volle aandacht hebben meegemaakt, om het aantrekkelijke ervan te blijven begrijpen. De „Seider", zooals zijn naam is, wordt nooit vergeten, door hen, die er als kinderen aan mee mochten doen, ook niet wanneer het leven hen vèr verwijderde van dien huiselijken kring, waarin deze herdenking zoo uitmuntend past.

Dit aantrekkelijke wordt ontegenzeggelijk verhoogt door de eigenaardige samenstelling, welke in den Hagada, het boek van den Seider typeert.

Het is geschreven voor het Oostersche gezin, dat verheugd bij elkaar zit, jongen en ouden, vrouwen en mannen, leeken en geleerden om het feest te vieren, zich verdienstelijk te maken door zooveel mogelijk over den uittocht uit Mizrajim te praten. Aan spijs en drank is daarbij naar genoegen gedacht. En ook kan er niet bij vergeten worden, dat deze feestviering slechts een herdenking is van de luisterrijke festijnen in eigen land toen in den Tempel nog vele Paaschoffers naar het voorschrift van de wet van Mozes konden worden gebracht.

* * *

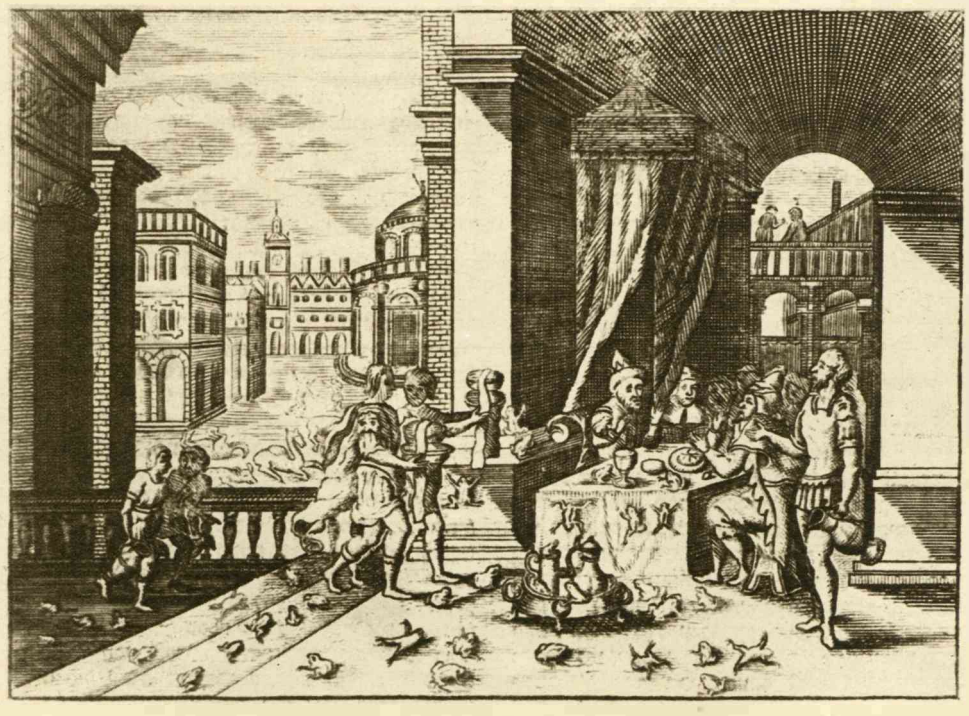
De Joden, die deze Hagada lezen, — zij leven in ballingschap. Daarom begint het boek met den wensch, dat spoedig weer die oude luister moge herleven. En als dit verlangen uitgesproken is, dan wordt den jongeren gelegenheid gegeven hun verbazing er over uit te spreken, dat alles in zoo'n buitengewoon feestkleed is gestoken, dat de rij der spijzen zoo anders is dan gewoonlijk. En de vader antwoordt uitvoerig naar bijbelsch verhaal. Allerlei anekdoten, uitleggingen en vertellingen vullen dit relaas ten slotte aan. Psalmzang geeft er fleur aan, de bittere kruiden worden gegeten. Men mag toch niet vergeten hoe zwaar de verdrukking was, hoe heerlijk de verlossing. 't Gebraden been wordt getoond als een flauwe afspiegeling van wat eens het Paaschfeest vroeg; het paaschbrood vlak en ongezouten, als ongerezen reiskost, wordt dan rondgedeeld en doet den uittocht naar de woestijn weer in gedachten komen.

Hoe de „Seider" werd gevierd.
(Naar een oude staalgravure).

Een curieuze voorstelling van den overtocht der Roode Zee.
(Naar een oude staalgravure).

Hoe Pharao en zijn dienaren met de kikvorschen gestraft werden.
(Naar een oude staalgravure).

Vroolijker coupletten, raadseltjes ook, die natuurlijk binnen de perken van de feestvieringsgedachten blijven, worden opgegeven en beantwoord. En alles gaat volgens het rijtje. Natuurlijk. Want „Seider" is het Hebreeuwsche woord voor volgorde: menu, programma, net zooals men het weergeven wil.

* * *

Elk jaar keert de Hagada terug.
Elk jaar dezelfde gang.

Wij willen niet beweren dat altijd, overal en door iedereen elk woord van dit boek, dat gedeeltelijk in het Hebreeuwsch, voor een ander deel in het Chaldeeuwsch is geschreven, begrepen wordt.

Doch wat hindert dit!

De stemming is er, en al bromt de leider van den avond, ('t is meestal de vader, die „den seider geeft") wel een enkel maal, als een dartel woord de mond van een der jongeren of een der vrouwelijken ontvalt, den goeden gang der dingen stoort dit niet.

Wanneer de voorgelezen tekst wat langdradig en vervelend dreigt te worden, dan komt er spoedig weer een bekend wijsje aan de beurt, waaraan allen heel graag meedoen.

Een andermaal is er spanning, hoe het eten van den mierikwortel, die als bitter kruid bij uitnemendheid wordt gebruikt, zal uitwerken. Menig traantje is daarbij in de oogen van den consciëntieusen Seidergast gekomen. 't Is een vreeselijk scherp kruid!

* * *

't Glanspunt van den avond is het maal, dat de twee deelen van de Hagada verbindt.

Voorzichtig worden de wijnkelken weggezet (men drinkt er vier dien avond). Een ieder krijgt een vast „wijnmerk" op zijn bordje, een stukje paaschbrood, een radijsje of iets dergelijks, want straks moeten de bekers weer dienst doen, de Hagadaboeken worden zorgvuldig weggeruimd. . . .

Waarom nog nader al die kleine bijzonderheden beschrijven, zij hebben alleen beteekenis voor en geven een herinnering vol warme gezelligheid aan hen, die den Seider meemaakten . . . .

* * *

Doch ook voor de buitenstaanders heeft het verhaal van deze gebruiken een zekere aantrekkelijkheid.

Zij geven een dieperen kijk op het gezins- en het gemoedsleven van den kring, waarin ze tot gebruik werden en bleven. Een kijk waardoor ook heel wat te leeren valt.

Men prijst, met recht, de groote huiselijkheid, den vasten samenhang van gezin en familie in Joodsche kringen. En wie dit doet, die zal bij nadere bestudeering moeten erkennen, dat de wijze waarop de Joodsche feesten en rustdagen gevierd worden, naar de voorschriften van wet en wijzen, heel veel er toe hebben bijgedragen om zulks te bevorderen en te helpen bereiken.

Het heeft 't volk gesteund en het individu van veel verleiding ver gehouden. En daaruit zijn tal van bijzonderheden te verklaren, waarvoor men anders zonder antwoord zou staan.

* * *

De Hagada is niet alleen een oud boek.
De Seider is niet alleen een oud gebruik.

Zij beide vormen een keten in den schakel, welke een groep menschen, over de geheele wereld verspreid, als met wonderbaarlijke macht te zamen hield tot het Oude Volk der overlevering.